

Międzyresortowy Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu

**STRATEGIA ROZWOJU
OŚWIATY MNIEJSZOŚCI LITEWSKIEJ
W POLSCE**

Warszawa, grudzień 2001 r.

Spis treści

Wstęp.....	2
I. Przesłanki do opracowania strategii.....	3
1. Przesłanki formalne.....	3
2. Przesłanki merytoryczne.....	4
a) wdrożenie reformy systemu oświaty.....	4
b) dostosowanie sieci szkół do tendencji demograficznych.....	5
II. Stan oświaty mniejszości litewskiej w Polsce.....	5
1. Podstawy prawne organizowania szkół z językiem litewskim jako językiem mniejszości narodowej.....	5
2. Struktura oświaty mniejszości litewskiej w Polsce.....	6
a) Lokalizacja szkół z językiem litewskim.....	6
b) Sieć szkół z językiem litewskim w roku szkolnym 2001/2002.....	7
c) Dynamika zmian sieci szkolnej i liczby uczniów w latach szkolnych 1990-2002.....	8
d) Zmiana systemu zarządzania i finansowania oświaty.....	10
e) Zmiana ustroju szkolnego.....	11
3. Treść nauczania - programy i podręczniki szkolne, wykaz rzeczoznawców.....	14
4. System oceniania i egzaminowania.....	17
5. Doradztwo metodyczne.....	19
III. Podjęte działania.....	20
IV. Propozycje rozwiązań.....	22
1. Sieć szkolna.....	22
a) Finansowanie oświaty.....	22
b) Reorganizacja sieci szkolnej.....	23
c) Pomieszczenia dla liceum w Puńsku oraz dla szkoły podstawowej i gimnazjum w Sejnach.....	24
2. Treść nauczania.....	24
a) Kontynuacja planów wydawniczych.....	25
b) Dopuszczenie programów do użytku szkolnego.....	25
c) Lista rzeczoznawców.....	25
3. Sprawdziany i egzaminy.....	26
4. Doradcy metodyczni języka litewskiego.....	26

Wstęp

Celowość opracowania dokumentu, podejmującego próbę odpowiedzi na pytania o przyszłość oświaty mniejszości litewskiej w Polsce, potwierdzają - z jednej strony ranga, jaką w Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się realizacji praw mniejszości narodowych, z drugiej – wyzwania wynikające z realizacji reformy systemu oświaty. Doświadczenia ostatnich lat wskazują na istnienie potrzeby modyfikacji tej reformy, tak aby w pełni odpowiadała ona prawom mniejszości, zagwarantowanym przez europejskie standardy oraz polskie prawodawstwo.

Na potrzebę opracowania *Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce* wskazali premierzy Polski i Litwy – Jerzy Buzek i Rolandas Paksas. W *Protokole uzgodnień VII posiedzenia plenarnego Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, któremu przewodniczyli obydwaj premierzy, zapisano zobowiązanie do opracowania *strategii* w terminie do 1 grudnia 2001 r.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem oraz międzynarodowymi zobowiązaniami naszego kraju (przepisy regulujące prawa oświatowe mniejszości narodowych zawiera zał. 1) osoby należące do mniejszości litewskiej mają prawo zarówno do nauki języka, jak i do nauki w języku ojczystym. Zasada ta została zapisana także w *Traktacie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy* z 26 kwietnia 1994 r., a celem strategii jest m.in. zapewnienie praw edukacyjnych mniejszości litewskiej w Polsce, wskazanych w *Traktacie* oraz określenie metod i sposobów ich realizacji.

Strategia rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce została opracowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu we współpracy z Międzyresortowym Zespołem do Spraw Mniejszości Narodowych. Dokument ten powstał przy udziale jednostek samorządu terytorialnego (powiatu sejneńskiego, gminy Puńsk oraz miasta i gminy Sejny), a także z organizacjami mniejszości litewskiej. W istocie jest więc wspólnym dokumentem administracji rządowej i samorządowej oraz mniejszości litewskiej w Polsce.

I. Przesłanki do opracowania strategii

Zobowiązania wynikające ze współpracy bilateralnej, spoczywające na władzach odpowiedzialnych za zdefiniowanie problemów oświaty mniejszości litewskiej oraz ukazanie sposobu ich rozwiązania, zostały nazwane w niniejszym opracowaniu przesłankami formalnymi opracowania strategii. Przesłankami takimi są zatem zobowiązania międzynarodowe Rzeczypospolitej Polskiej, wynikające z zapisów *Protokołu V posiedzenia Polsko-Litewskiej Komisji ds. Problemów Mniejszości Narodowych*, *Protokołu uzgodnień VII posiedzenia plenarnego Rady ds. Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej* oraz *Uchwały VIII Zgromadzenia Poselskiego Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Sejmu Republiki Litewskiej*.

Merytorycznymi przesłankami opracowania strategii są zmiany spowodowane wdrożeniem reformy systemu oświaty oraz zjawiska demograficzne zachodzące w populacji uczniów w bieżącym roku i najbliższych latach. Zmiany te powodują pojawienie się nowych problemów oświatowych, których rozwiązanie wymaga określenia i podjęcia konkretnych działań.

1. Przesłanki formalne

- **Protokół V posiedzenia Polsko-Litewskiej Komisji do spraw Problemów Mniejszości Narodowych** (Warszawa, 15 - 16 stycznia 2001 roku)

Po rozpatrzeniu problemów mniejszości litewskiej w Polsce Komisja: (...)

2. zwraca się do Ministra Edukacji Narodowej oraz Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Międzynarodowych o przygotowanie do 1 grudnia 2001 roku takiej strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce oraz metod i sposobów jej realizacji, która zabezpieczałaby prawa mniejszości litewskiej określone w Traktacie między RP i RL z 1994 roku.

- **Protokół uzgodnień z VII posiedzenia plenarnego Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej** (Wilno, 5 lutego 2001 roku)

8.2 Rada zobowiązuje Ministerstwo Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministerstwo Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej do opracowania przez nie w terminie do dnia 1 grudnia 2001 roku strategii rozwoju oświaty mniejszości polskiej

na Litwie i mniejszości litewskiej w Polsce, które zabezpieczałyby prawa obu mniejszości, określone w Traktacie między RP a RL o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z 1994 roku, oraz określałyby metody i sposoby ich realizacji.

- **Uchwała 1/VIII Zgromadzenia Poselskiego Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Sejmu Republiki Litewskiej** (Warszawa, 8 - 10 czerwca 2001 roku)

Zgromadzenie po dokonaniu przeglądu stanu realizacji Traktatu: (...)

7. apeluje o rychłe wprowadzenie w życie wszystkich postanowień Traktatu, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących mniejszości narodowych.

Zgromadzenie przede wszystkim:

- *uważa, że zgodnie z ustaleniami Premierów obu krajów Ministerstwo Edukacji Narodowej RP i Ministerstwo Oświaty i Nauki RL przygotowują do 1 grudnia 2001 r. koncepcje strategii rozwoju oświaty mniejszości polskiej na Litwie i litewskiej w Polsce, która zabezpieczy prawa mniejszości gwarantowane w Traktacie oraz określi metody i sposoby ich realizacji, do tego czasu stan obecny nie powinien ulec zmianie.*

2. Przesłanki merytoryczne

a) Wdrożenie reformy systemu oświaty

Od dnia 1 września 1999 r. szkolnictwo działa w nowym systemie oświatowym. Reforma systemu oświaty wprowadziła trójstopniowy ustrój szkolny: z dniem 1 września 1999 r. - sześciolletnią szkołę podstawową i trzyletnie gimnazjum, a od 1 września 2002 r. – trzyletnie liceum profilowane. Przy czym przewidziane zostały swoiste okresy przejściowe - do końca roku szkolnego 1999/2000 funkcjonowały jeszcze klasy ósme szkoły podstawowej starego systemu, a do końca roku szkolnego 2001/2002 będą funkcjonować czteroletnie licea ogólnokształcące.

Po 1 stycznia 1999 roku obowiązek przygotowania i wprowadzenia zmian, wynikających z reformy oświaty spoczął na jednostkach samorządu terytorialnego. W kompetencjach jednostek samorządu terytorialnego (gminny i powiatu) leży tym samym tworzenie sieci szkolnej poprzez powoływanie, zmianę stopnia organizacyjnego i likwidowanie szkół.

W oparciu o rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. *w sprawie sposobu i terminów dostosowania działalności dotychczasowych szkół podstawowych do wymogów nowego systemu szkolnego oraz tworzenia gimnazjów* (Dz. U. Nr 14 poz. 124) gminy, będące organami prowadzącymi szkoły podstawowe i gimnazja, opracowały w I kwartale 1999 r. projekty nowej sieci szkolnej.

Poza nowym ustrojem szkolnym reforma systemu oświaty wniosła szereg zmian także w takich dziedzinach, jak:

- treści nauczania (nowe programy i podręczniki szkolne),
- system oceniania i egzaminowania,
- zarządzanie i finansowanie oświaty,
- doradztwo metodyczne.

b) Dostosowanie sieci szkół do tendencji demograficznych

Przy tworzeniu sieci szkół z językiem mniejszości narodowej uwzględnia się sytuację demograficzną, która z kolei wpływa na liczebność klas, liczbę szkół, strukturę sieci szkolnej oraz kadre nauczycielską. Oficjalne prognozy demograficzne przewidują niż demograficzny, który obejmie uczniów na wszystkich etapach nauczania. Do roku 2006 populacja dzieci w wieku 7-12 lat (etap szkoły podstawowej) zmniejszy się o 23,9% w stosunku do roku 1999, populacja dzieci i młodzieży w wieku 13-15 lat (etap gimnazjum) - o 39,5%, natomiast populacja młodzieży w wieku 16 -18 (szkoły ponadgimnazjalne) - o 42,5%. Należy rozważyć w jakim stopniu te ogólne tendencje będą dotyczyły szkół mniejszości litewskiej.

II. Stan oświaty mniejszości litewskiej w Polsce

1. Podstawy prawne organizowania szkół z językiem litewskim jako językiem mniejszości narodowej

Organizowanie nauczania języka i w języku mniejszości narodowych w ramach polskiego systemu oświaty opiera się na zapisach szeregu aktów prawa wewnętrznego i międzynarodowego, które zostały wymienione poniżej (szczegółowe zapisy zamieszczono w załączniku nr 1).

- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*,
- *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 1996 r. Nr 67 poz. 329, z późn. zm.)*,
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych (Dz. U. Nr 34 poz. 150)*,
- *Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych (obowiązująca w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej od dnia 1 kwietnia 2001 r.)*,
- *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z dnia 26 kwietnia 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 71)*,
- *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy w dziedzinie kultury, oświaty i nauki z dnia 17 grudnia 1994 r.*,
- *Porozumienie między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej w dziedzinie oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 21 lutego 1992 r.*,
- *Program współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej na lata 1998-2001 z dnia 16 października 1998 r.*

2. Struktura oświaty mniejszości litewskiej w Polsce

a) Lokalizacja szkół z językiem litewskim

Szkoły z nauczaniem języka litewskiego w Rzeczypospolitej Polskiej są zlokalizowane na terenie województwa podlaskiego - w gminach Puńsk i Sejny oraz w gminach o statusie miasta Sejny i Suwałki. W rejonie tym zamieszkuje ok. 10-15 tys. osób pochodzenia litewskiego. Skupiska mniejszości litewskiej na innych terenach Polski (na Pomorzu, we Wrocławiu i w Warszawie) są niewielkie, a ich członkowie dotychczas nie

zgłaszali zainteresowania organizowaniem w szkołach nauczania języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej.

Środowisko mniejszości litewskiej wykorzystuje różne formy organizowania nauki języka litewskiego, tworząc – w zależności od lokalnych potrzeb i możliwości - szkoły (lub klasy) z językiem litewskim jako wykładowym, szkoły z językiem litewskim jako przedmiotem dodatkowym oraz międzyszkolne zespoły nauczania.

b) Sieć szkół z językiem litewskim w roku szkolnym 2001/2002

Szkolnictwo dla mniejszości litewskiej w roku szkolnym 2001/2002 obejmuje:

Na poziomie szkoły podstawowej

- 4 szkoły podstawowe z litewskim językiem nauczania (w tym dwie o strukturze klas od I do III),
- 3 szkoły z ciągiem klas z litewskim językiem nauczania¹,
- 4 szkoły z ciągiem klas z dodatkową nauką języka litewskiego,
- 1 zespół międzyszkolny;

Na poziomie gimnazjum

- 2 gimnazja z ciągiem klas z litewskim językiem nauczania,
- 1 zespół międzyszkolny;

Na poziomie liceum

- 1 liceum z litewskim językiem nauczania.

Szczegółowa struktura szkolnictwa dla mniejszości litewskiej w roku 2001/2002 (z podziałem na gminy, typy szkół i liczbę uczniów w poszczególnych klasach) została przedstawiona w załączniku nr 2.

¹ Ciąg klas – to w szkole podstawowej klasy od I do VI, w których na wszystkich poziomach znajduje się klasa z litewskim językiem nauczania (np. 1a, 2a, 3a, 4a, 5a, 6a), analogicznie z gimnazjum i liceum.

c) Dynamika zmian sieci szkolnej i liczby uczniów w latach szkolnych 1990-2002

Liczba uczniów uczących się języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej na poszczególnych poziomach nauczania w ostatnich kilkunastu latach przedstawiała się następująco:

Rok szkolny²	Szkoła podstawowa	Liceum
1990/91	583	124
1991/92	685	131
1992/93	593	119
1993/94	619	123
1994/95	612	140
1995/96	609	135
1996/97	635	141
1997/98	626	130
1998/99	633	141

Rok szkolny	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Liceum
1999/2000	528 ³	73	128
2000/2001	418	131	124
2001/2002	412	196	134

² Źródłem danych dla lat szkolnych 1990/1991 - 2000/2001 jest GUS, a dla roku 2001-2002 Podlaskie Kuratorium Oświaty. Przypis ten dotyczy wszystkich czterech tabel zamieszczonych w tym rozdziale.

³ Wyższa, w porównaniu do lat następnych, liczba uczniów w roku szkolnym 1999/2000 spowodowana jest funkcjonowaniem w tym roku szkolnym, w szkołach podstawowych, klas ósmych starego systemu.

Liczba szkół z językiem litewskim jako językiem mniejszości narodowej na poszczególnych poziomach nauczania kształtowała się w ostatnich kilkunastu latach w sposób następujący:

Rok szkolny	Szkoła podstawowa	Liceum
1990/91	11	1
1991/92	10	1
1992/93	10	1
1993/94	10	1
1994/95	10	1
1995/96	10	1
1996/97	13	1
1997/98	13	1
1998/99	13	1

Rok szkolny	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Liceum
1999/2000	13	2	1
2000/2001	12	2	1
2001/2002	11	2	1

Analiza dynamiki zmian sieci szkolnej z językiem litewskim i liczby uczniów pochodzenia litewskiego w latach szkolnych 1990-2002 wydaje się wskazywać, że zjawiska niżu demograficznego w środowisku mniejszości litewskiej w gminach Puńsk i Sejny mają łagodniejszy przebieg, niż na pozostałych terenach kraju.

Nasuwa się zatem przypuszczenie, że mała liczba uczniów w klasach z językiem litewskim na etapie szkół podstawowych wynika bardziej ze struktury sieci szkolnej (duża liczba małych szkół) niż z powodu niżu demograficznego. Zjawisko to jest szczególnie wyraźne na przykładzie sąsiadujących ze sobą szkół podstawowych prowadzących nauczanie

w klasach z dodatkową nauką języka litewskiego w Sejnach (Nr 1 i Nr 2). To spostrzeżenie pozwala postawić tezę, że skoro środki finansowe przyznawane na utrzymanie szkoły związane są z liczbą uczniów, reorganizacja sieci szkolnej w kierunku koncentracji placówek znacznie polepszyłaby kondycję ekonomiczną szkół.

Rozwiązanie to, korzystne pod względem organizacyjnym i finansowym wymagałoby jednak rozważenia przez zainteresowane podmioty wszystkich jego aspektów i wspólne przyjęcie optymalnego rozwiązania, zapewniającego każdemu uczniowi możliwość kontynuacji nauki języka litewskiego oraz sprawnego dowożenia do szkoły.

d) Zmiana systemu zarządzania i finansowania oświaty

Zmiana systemu finansowania oświaty ściśle łączy się ze zmianami wynikającymi z wdrożenia pozostałych reform społecznych. Z dniem 1 stycznia 1999 r. niemal wszystkie zadania oświatowe i wychowawcze przekazane zostały samorządowi terytorialnemu.

Zgodnie z art. 35 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. *o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. Nr 150, poz. 983) szkoły publiczne finansowane są ze środków budżetowych ujętych w części oświatowej subwencji ogólnej przekazywanej jednostkom samorządu terytorialnego. Część oświatowa subwencji ogólnej, po odliczeniu rezerwy w wysokości 1% pozostającej w dyspozycji ministra finansów, rozdzielana jest na poszczególne gminy, powiaty i województwa według zasad uwzględniających typy i rodzaje szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz przy uwzględnieniu liczby uczniów w tych szkołach. Zmienione zasady finansowania wprowadziły nowy system wag i parametrów, od których zależy wysokość naliczonej subwencji oświatowej.

Z uwagi na dodatkowe godziny w ramowym planie nauczania szkoły organizujące nauczanie języka lub w języku mniejszości narodowej obciążone są zwiększonymi kosztami bieżącymi. Z tego tytułu w algorytmie naliczania części oświatowej subwencji ogólnej została uwzględniona waga zwiększająca o 20% kwotę subwencji w przeliczeniu na każdego ucznia. Wprowadzenie tej zasady rekompensuje zwiększony wysiłek prowadzenia przez szkołę nauki języka lub w języku mniejszości.

Doświadczenia kilku ostatnich lat wskazują jednak, że stosowanie dotychczasowej zasady naliczania subwencji pokrywa potrzeby finansowe jedynie w szkołach dla mniejszości narodowych o dużej liczbie uczniów (zgodnie z zasadą, że „pieniądz idzie za uczniem”), nie wystarcza natomiast do utrzymania małych szkół. Tymczasem to właśnie małe szkoły często

stanowią ważny element podtrzymywania w lokalnych środowiskach tradycji i kultury mniejszości. Aby utrzymać te placówki i wspomóc ich kulturotwórczą funkcję w małych społecznościach w projekcie rozporządzenia w sprawie zasad podziału części oświatowej subwencji ogólnej w roku 2002 wprowadzono dwie wagi, zwiększające wysokość środków finansowych przyznawanych szkołom dla mniejszości narodowych: dotychczasową 20 procentową dla szkół dużych i wyższą 50 procentową dla szkół małych (tzn. takich, w których liczba uczniów w klasach lub grupach międzyklasowych nie przekracza dopuszczalnego kryterium 7 uczniów w grupie).

Projekt rozporządzenia, po zakończeniu procedury uzgodnień międzyresortowych oraz po zaopiniowaniu przez organizacje społeczne, posłużył do wstępnego naliczenia wysokości subwencji oświatowej w nowym roku budżetowym. Prawdopodobnie w roku 2002 zostaną jednak wprowadzone zmiany w dziedzinie finansowania oświaty, co spowoduje również zmianę algorytmu naliczania wysokości części oświatowej subwencji ogólnej.

e) Zmiana ustroju szkolnego

W związku z koniecznością dostosowania, szkolnictwa mniejszości litewskiej do założeń reformy systemu oświaty, gminy Puńsk, Sejny i Krasnopol opracowały projekty sieci szkół z językiem litewskim w systemie trójstopniowym, przekształcając dotychczasowe szkoły podstawowe z ośmioletnich na sześcioletnie (z zachowaniem w roku szkolnym 1999/2000 klas ósmych szkół podstawowych starego systemu). Żadna ze szkół podstawowych z językiem litewskim nie została zlikwidowana, jedynie w przypadkach dwu szkół podstawowych (w Wojtokiemniach i Przystawańcach) gmina Puńsk podjęła decyzję o obniżeniu ich stopnia organizacyjnego ze szkoły sześcioklasowej do trzyklasowej. Przyczyną podjęcia takiej decyzji przez władze samorządowe były przesłanki ekonomiczne, ściśle związane ze spadkiem liczby uczniów klas starszych. Uczniowie klas IV-VI obu szkół zostali dołączeni do szkół podstawowych z językiem litewskim w sąsiednich miejscowościach. Uczniom tym zapewniono dowożenie środkami transportu, będącymi w dyspozycji gminy.

W wyniku reorganizacji zostały utworzone dwie placówki szkolne nowego typu z językiem litewskim: Gimnazjum z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania w Puńsku, zlokalizowane w dotychczasowej siedzibie Zespołu Szkół Ogólnokształcących oraz Gimnazjum Nr 2 w Sejnach (z ciągiem klas z językiem litewskim).

Utworzenie ciągu klas z językiem litewskim w Sejnach nie odbyło się bez trudności, liczba uczniów z terenu miasta Sejny, zainteresowanych nauką języka litewskiego, była bowiem na tyle mała, że niemożliwe było zorganizowanie samodzielnej klasy (zgodnie z przyjętymi założeniami powinna ona liczyć nie mniej niż siedmiu uczniów). Kryterium takie zostało spełnione w Poćkunach, jednak projekt lokalizacji klas gimnazjalnych w tej miejscowości, ze względu na trudności komunikacyjne dla pozostałych uczniów zainteresowanych nauką języka litewskiego w gminie Sejny, nie znalazł aprobaty mniejszości litewskiej. W jej opinii miejscem nauczania języka litewskiego na poziomie gimnazjum dla uczniów z całej gminy powinno być miasto Sejny. Takie rozwiązanie wymagało jednak zawarcia porozumienia pomiędzy samorządem powiatu i gminy Sejny odnośnie użytkowania obiektu szkolnego Gimnazjum w Sejnach, który na mocy ustawy z dnia 13 października 1998 r. – *Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną* (Dz. U. Nr 133 poz. 872 ze zm.) z dniem 1 stycznia 1999 r. przestał być własnością Skarbu Państwa, a stała się własnością samorządu powiatowego. Zawarcie umowy użyczenia między Zarządem Powiatu w Sejnach i Zarządem Gminy w Sejnach umożliwiło samorządowi gminnemu uruchomienie, w części budynku Liceum Ogólnokształcącego, Gminnego Gimnazjum (z ciągami klas z polskim i litewskim językiem nauczania, do których uczęszczają uczniowie zarówno z terenu miasta jak i gminy Sejny). Na potrzeby Gimnazjum zostały zaadaptowane pomieszczenia byłego internatu Liceum, a prace adaptacyjne zostały sfinansowane ze środków przyznanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej. Łącznie na remont gimnazjum przeznaczono ze środków MEN 140.000 zł.

We wrześniu 2001 r. pojawiły się nowe napięcia związane z Gimnazjum Nr 2 w Sejnach, tym razem wywołane decyzją gminnych władz samorządowych, dotyczącą łączenia klas polskich i litewskich. Trwający przez kilka dni protest rodziców i uczniów zakończył się, gdy w wyniku interwencji władz oświatowych Rada Gminy wycofała swoją decyzję. Jednakże już po zakończeniu akcji protestacyjnej Wspólnota Litwinów w Polsce sformułowała nowe oczekiwania, dotyczące dalszego funkcjonowania tej placówki szkolnej.

Wnioski wynikające ze struktury oświaty mniejszości litewskiej:

Analiza struktury oświaty mniejszości litewskiej w Polsce pozwala na wyciągnięcie zaprezentowanych poniżej wniosków do strategii.

Wnioski wynikające z dynamiki zmian sieci szkolnej:

1. Wskazana jest analiza sieci szkolnej, szczególnie w gminie Sejny, pod kątem możliwości połączenia małych i słabych ekonomicznie placówek i koncentracji środków finansowych koniecznych do ich utrzymania.
2. Decyzje dotyczące reorganizacji sieci szkolnej, szczególnie na terenie gminy Sejny, leżą w kompetencji władz samorządowych, jednak ze względu na zapewnienie ochrony praw mniejszości narodowych, a także realizacji zobowiązań określonych w umowach dwustronnych, decyzje te powinny zostać skonsultowane ze środowiskiem mniejszości litewskiej i przez nie zaaprobowane. Z wymienionych względów w procesie uzgodnień powinni uczestniczyć również przedstawiciele władz oświatowych oraz przedstawiciele Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych.

Wnioski wynikające z wprowadzenia zmian systemu zarządzania oświatą:

1. Bez względu na kierunek przyszłych zmian dotyczących dochodów jednostek samorządu terytorialnego oraz sposobu naliczania i przekazywania środków na finansowanie zadań oświatowych aktualny pozostaje problem rekompensowania organom prowadzącym szkoły dla mniejszości narodowych zwiększonych kosztów bieżącego funkcjonowania tych placówek.
2. Przy zachowaniu zasady, że „pieniądz idzie za uczniem” konieczne okazuje się zróżnicowanie zasad naliczania przekazywanych środków w zależności od liczby uczniów przez wprowadzenie kryterium „małej” i „dużej” szkoły i przypisania im odpowiednich współczynników preferencyjnych, zwiększonych w przypadku małych szkół.

Wnioski wynikające z analizy sieci szkolnej:

1. Opisane wyżej sytuacje konfliktowe pozwalają wysunąć wniosek, że Gimnazjum nr 2 w Sejnach jest obecnie tą placówką, wokół której narasta najwięcej napięć wywołanych głównie negatywnym odbiorem przez środowisko mniejszości litewskiej decyzji władz samorządowych dotyczących organizacji pracy tej placówki.
2. Analiza sieci szkolnej przedstawionej w zał. 2 pozwala zauważyć, że w większości klas w szkołach podstawowych z językiem litewskim na terenie gminy Puńsk (w Przystawańcach i Wojtokiemiach), na terenie gminy Sejny (w Krasnowie, Krasnogrudzie, Łumbiach i Ogrodnikach) oraz w mieście Sejny liczba uczniów nie spełnia

obowiązującego kryterium i – w opinii organów prowadzących szkoły - zachodzi konieczność pracy tych szkół w systemie klas łączonych (a w przypadku szkół z ciągami klas z językiem polskim i litewskim – łączenia oddziałów). W celu zapobieżenia tym niekorzystnym zjawiskom zachodzi potrzeba koncentracji szkół z językiem litewskim z terenu gminy Sejny na terenie miasta. Rozważenia wymaga więc znalezienie obiektu na terenie Sejn, w którym naukę mogłoby pobierać ok. 120 uczniów oraz zawarcie stosownych porozumień pomiędzy zainteresowanymi podmiotami.

- 3. Po utworzeniu od 1 września 1999 r. Gimnazjum w Puńsku, umieszczonego w budynku, w którym od wielu lat zlokalizowane jest Liceum Ogólnokształcące, pojawił się problem zagęszczenia spowodowany wspólnym użytkowaniem obiektu szkolnego przez Gimnazjum i Liceum. Zachodzi zatem konieczność zapewnienia (wybudowania lub adaptacji) budynku dla potrzeb liceum.*

3. Treść nauczania – programy i podręczniki szkolne, wykaz rzeczoznawców.

Wdrożone w wyniku reformy systemu oświaty zmiany w zakresie treści programowych zostały zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w *sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego* (Dz. U. Nr 14, poz. 129). Rozporządzenie to obejmuje m.in. podstawę programową języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej dla szkoły podstawowej i gimnazjum. Nad jej przygotowaniem pracował zespół roboczy składający się z nauczycieli wytypowanych przez środowiska poszczególnych mniejszości narodowych (w tym również przez środowisko mniejszości litewskiej). Podobny zespół, również z udziałem nauczyciela języka litewskiego na poziomie liceum, został powołany do opracowania podstawy programowej dla liceum profilowanego.

W 2001 roku rozporządzenie powyższe zostało zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w *sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego, kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół oraz kształcenia w profilach w liceach profilowanych* (Dz. U. Nr 61 poz. 625).

Podstawa programowa jest materiałem bazowym służącym weryfikacji programów nauczania powstałych przed wdrożeniem reformy (pod kątem ich zgodności z założeniami reformy) oraz opracowywaniu nowych programów szkolnych.

Samo opracowywanie programów szkolnych jest zadaniem szkoły. Programy muszą jednak zostać dopuszczone przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu do użytku szkolnego i w związku z tym przechodzą określony przepisami tryb:

- w przypadku programów – uzyskanie pozytywnej opinii pod względem poprawności merytorycznej, przydatności metodycznej oraz zgodności programu z zadaniami wychowawczymi ujętymi w podstawie programowej,
- w przypadku podręczników – uzyskanie trzech pozytywnych opinii o charakterze merytorycznym (z tego dwie powinny również zawierać opinię dotyczącą poprawności dydaktycznej podręczników) oraz pozytywnej opinii językowej.

W celu realizacji powyższej procedury do recenzowania programów i podręczników zostali powołani urzędowi rzeczoznawcy, których lista dostępna jest na stronie internetowej Ministerstwa <http://www.men.waw.pl> (lista rzeczoznawców uprawnionych do recenzowania w zakresie języka litewskiego – w załączeniu). W obecnym stanie prawnym, w przypadku opiniowania podręcznika, dopuszcza się możliwość, aby jednym z trzech recenzentów merytorycznych była osoba spoza urzędowego wykazu (jest to szczególnie istotne w takich specjalistycznych dziedzinach jak np. historia lub geografia kraju macierzystego mniejszości narodowej).

Kolejna projektowana nowelizacja rozporządzenia *w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych*, związana z II etapem reformy (dotyczącym szkolnictwa ponadgimnazjalnego), zakłada wprowadzenie zmian, które odnoszą się również do wykazu rzeczoznawców uprawnionych do sporządzania opinii merytorycznych, dydaktycznych, wychowawczych i językowych. Pojawi się zatem potrzeba odpowiedniego uzupełnienia wykazów o specjalistów z dziedziny historii i geografii krajów macierzystych mniejszości, a także znających specyfikę problemów wychowawczych środowisk mniejszości narodowych. Rekomendacji kandydatów na rzeczoznawców będą mogły dokonywać ośrodki akademickie, towarzystwa i ośrodki naukowe, a w przypadku mniejszości narodowych – również organizacje i stowarzyszenia reprezentujące te środowiska.

Nauczyciele szkół z językiem litewskim podjęli prace nad weryfikacją dotychczasowych i przygotowaniem nowych programów szkolnych. Powstało pięć nowych programów, które zostały zgłoszone do Ministerstwa:

- *Program nauczania zintegrowanego w klasach szkoły podstawowej z litewskim językiem nauczania,*
- *Program nauczania języka litewskiego w klasach IV-VI szkoły podstawowej z litewskim językiem nauczania,*
- *Program nauczania języka litewskiego w gimnazjum z litewskim językiem nauczania,*
- *Program nauczania geografii Litwy.*
- *Program nauczania historii Litwy.*

Rozporządzenie z dnia 21 września 2000 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych* (Dz. U. Nr 90 poz. 1000) wprowadza zasadę składania trzech opinii wydanych wnioskodawcy przez upoważnionych rzeczoznawców. W przyszłości opinie powyższe sporządzać będą osoby, które zostaną wpisane na listę rzeczoznawców do spraw programów. Do chwili opublikowania tej listy wnioski o dopuszczenie do użytku szkolnego można składać wraz z opiniami przygotowanymi przez specjalistów z listy rzeczoznawców MENiS w zakresie podręczników.

Dokończenie procedury dopuszczenia przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu do użytku szkolnego, wymienionych wyżej programów zależy obecnie głównie od tego, jak szybko ich autorzy ustosunkują się do przekazanych im uwag recenzentów.

Zmiana treści programów nauczania pociąga za sobą również konieczność opracowania nowych podręczników, skorelowanych z programami szkolnymi i stopniowego zastępowania nimi podręczników dotychczasowych.

Autorzy reprezentujący środowisko nauczycieli szkół dla mniejszości litewskiej w Polsce, we współpracy z Wydawnictwami Szkolnymi i Pedagogicznymi oraz Wydawnictwem „Aušra” w Puńsku, podjęli prace nad tworzeniem podręczników, które będą stanowiły spójną całość z programami opracowanymi w oparciu o podstawę programową.

Ze względu na wysokie koszty druku niskonakładowych podręczników dla mniejszości narodowych MENiS co roku zapewnia w budżecie środki na zakup pełnych nakładów podręczników dla mniejszości narodowych, po czym bezpłatnie rozsyła je do szkół. W roku 2000 zostało wykupionych pięć pozycji podręczników dla mniejszości litewskiej, a w 2001 - 11 pozycji. Obecnie trwają prace, we współpracy z dotychczasowymi wydawcami, nad przygotowaniem wstępnych planów wydawniczych na rok 2002, wraz z oszacowaniem kwot,

które należy zapewnić w budżecie resortu oświaty na zakup pełnych nakładów planowanych pozycji.

Wnioski wynikające ze zmian treści nauczania

1. *Konieczne jest zakończenie procedury dopuszczenia do użytku szkolnego autorskich programów opracowanych w oparciu o podstawę programową. W tym celu autorzy programów powinni jak najszybciej odnieść się do uwag rzeczoznawców.*
2. *W związku z już wprowadzoną i projektowaną zmianą przepisów dotyczących trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów i podręczników wskazane będzie zgłoszenie (z rekomendacjami ośrodków i stowarzyszeń naukowych oraz organizacji mniejszości litewskiej) kandydatów na rzeczoznawców w zakresie programów i podręczników, w szczególności specjalistów w takich dziedzinach jak historia i geografia Litwy oraz regionu zamieszkałego przez mniejszość litewską w Polsce, a także w dziedzinie problematyki wychowawczej, istotnej dla zachowania i rozwoju tożsamości narodowej uczniów pochodzenia litewskiego.*
3. *Należy kontynuować dotychczasową, coraz lepiej rozwijającą się współpracę między Ministerstwem, oficynami wydawniczymi i organizacjami mniejszości litewskiej w Polsce, w zakresie wydawania podręczników szkolnych dla uczniów pochodzenia litewskiego. Liczba wydawanych podręczników oraz długość cyklu wydawniczego zależą obecnie w głównej mierze od tempa pracy autorów, wywodzących się ze środowiska czynnych nauczycieli szkół z językiem litewskim. Aktywne i twórcze zaangażowanie się w proces opracowywania i wydawania podręczników szkolnych coraz szerszego kręgu osób z tego środowiska wydatnie przyczynia się do jego rozszerzenia i przyśpieszenia.*

4. System oceniania i egzaminowania

Reforma systemu oświaty wprowadziła nowe zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów. Określa je rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 marca 2001 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 29, poz. 323).

Rozporządzenie wprowadza następujące formy weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów:

- sprawdzian wiedzy i umiejętności po zakończeniu sześcioletniej szkoły podstawowej,

- egzamin po zakończeniu trzyletniego gimnazjum, obejmujący: w części pierwszej umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów humanistycznych, w części drugiej – umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów matematyczno-przyrodniczych,
- egzamin maturalny według nowych zasad.

W odniesieniu do kwestii matur przepisy przywołanego wyżej rozporządzenia zostały zmienione na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 6 listopada 2001 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych* (Dz.U. Nr 128 poz. 1419).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dla uczniów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej (bez względu na typ szkoły) język ten stanowi przedmiot obowiązkowy na maturze. Ponadto absolwenci szkół lub oddziałów z językiem mniejszości narodowej jako wykładowym oraz szkół i oddziałów dwujęzycznych mogą zadawać na egzaminie maturalnym przedmioty w języku polskim lub – z wyjątkiem języka polskiego – w języku danej mniejszości. Wyboru języka, w którym będzie zdawany przedmiot absolwent dokonuje wraz ze złożeniem deklaracji dotyczącej wyboru zdawanego przedmiotu.

W związku ze zmianą systemu oceniania i egzaminowania po szkole podstawowej i gimnazjum, przedstawiciele Wspólnoty Litwinów w Polsce zgłosili postulat, aby w szkołach z litewskim językiem nauczania sprawdziany po zakończeniu szkoły podstawowej i egzaminy po zakończeniu gimnazjum odbywały się w języku litewskim. Należy zauważyć, że mniejszość litewska jest jedyną mniejszością w Polsce, która wniosła tego typu postulat. Ewentualna zmiana przepisów dotyczących zasad organizowania egzaminów i sprawdzianów (która musiałaby wprowadzić rozwiązanie systemowe w odniesieniu do wszystkich mniejszości narodowych w Polsce), wymaga zatem przygotowania dokładnej analizy możliwości kadrowych i techniczno-organizacyjnych przeprowadzenia tego przedsięwzięcia, wraz z oszacowaniem skutków finansowych w skali całego kraju (dodatkowe etaty, koszty tłumaczeń i inne).

Wnioski wynikające z wprowadzenia zmiany systemu oceniania i egzaminowania:

1. *Podczas XVIII posiedzenia Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych w dniu 27 września 2001 r. ustalono, że organizacje mniejszości litewskiej przekażą Podlaskiemu Kuratorowi Oświaty uargumentowane wystąpienie, uzasadniające postulat zdawania w języku mniejszości narodowej sprawdzianu z wiedzy i umiejętności*

ucznia po zakończeniu szkoły podstawowej szkole podstawowej i egzaminu sprawdzającego wiedzę i umiejętności ucznia z przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych po zakończeniu gimnazjum.

- 2. Po zapoznaniu się z tymi argumentami Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu jest gotowe przeprowadzić analizę możliwości realizacji postulatu zdawania sprawdzianów po zakończeniu szkoły podstawowej i egzaminów po zakończeniu gimnazjum w języku mniejszości narodowych pod kątem merytorycznym, logistycznym, kadrowym i finansowym, we współpracy z Centralną Komisją Egzaminacyjną w Warszawie oraz sześcioma okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi, na których terenie działania znajdują się szkoły z nauczaniem w języku mniejszości narodowych. Podlaskie Kuratorium Oświaty zobowiązało się natomiast do przeprowadzenia konferencji w tej sprawie.*

5. Doradztwo metodyczne

Założenia reformy systemu oświaty wprowadziły zmiany w zakresie tworzenia, przekształcania i działania placówek doskonalenia nauczycieli oraz w zakresie doradztwa metodycznego. Obok dotychczas działających placówek (centralnej i wojewódzkich) prawo do prowadzenia doskonalenia nauczycieli uzyskały również ośrodki samorządowe i placówki niepubliczne, które mogą powoływać doradców metodycznych zgodnie z zapotrzebowaniem własnego środowiska. Dzięki wprowadzeniu zmian w przepisach dotyczących doradztwa metodycznego nauczyciel - doradca języka litewskiego może objąć zasięgiem swych działań wszystkich nauczycieli tego języka pracujących w szkołach na terenie gmin Puńsk i Sejny.

Podczas wyjazdowego posiedzenia Podzespołu ds. Edukacji Mniejszości Narodowych, które odbyło się w dniach 24 – 25 maja 2001 r. w powiecie sejneńskim ustalono, iż władze tego powiatu zwrócą się do Sejmiku Województwa Podlaskiego o powołanie doradcy metodycznego przy Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Suwałkach. Ustalono także, że wójtowie gmin Puńsk i Sejny określą wymiar zatrudnienia doradcy metodycznego i wspólnie pokryją koszty jego zatrudnienia ze środków przeznaczonych na opiekę metodyczną, ujętych w części oświatowej subwencji ogólnej.

W czasie spotkania, które odbyło się w starostwie powiatowym w Sejnach w dniu 9 lipca 2001 r. z udziałem władz samorządowych, Podlaskiego Kuratora Oświaty, dyrektora Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Suwałkach oraz przedstawicieli Wspólnoty Litwinów

w Polsce udało się ustalić szczegóły dotyczące zatrudnienia, usytuowania organizacyjno-instytucjonalnego oraz trybu finansowania doradcy.

W dniu 27 września 2001 r. podczas XVIII posiedzenia Międzyresortowego Zespołu ds. Mniejszości Narodowych starosta sejneński poinformował, iż dzięki porozumieniu władz lokalnych, doradca zostanie zatrudniony w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Suwałkach. Koszty związane z funkcjonowaniem tego stanowiska poniosą: powiat sejneński i gmina Puńsk. Ostatecznie doradca rozpoczął działalność w październiku 2001 r.

Należy dodać, że szkoły i placówki dla mniejszości litewskiej zatrudniają łącznie 34 nauczycieli języka litewskiego; wszyscy nauczyciele mają wykształcenie wyższe - magisterskie lub zawodowe.

Wniosek dotyczący doradztwa metodycznego:

Konieczne jest zapewnienie ciągłości finansowania doradcy metodycznego języka litewskiego.

III. Podjęte działania

Doceniając znaczenie edukacji w podtrzymaniu i rozwoju tożsamości mniejszości narodowych, jedno z pierwszych posiedzeń Międzyresortowego Zespołu ds. Mniejszości Narodowych, po wznowieniu działalności w 2000 r., poświęcono funkcjonowaniu szkół mniejszości narodowych w rok po wprowadzeniu reformy systemu oświaty. W wyniku prac XII posiedzenia tego organu opiniotwórczo – doradczego Prezesa Rady Ministrów, które odbyło się w dniu 6 listopada 2000 r., nastąpiła wymiana korespondencji między Przewodniczącym Zespołu i Ministrem Edukacji Narodowej w sprawie problemów zgłoszonych przez przedstawicieli mniejszości narodowych, w tym mniejszości litewskiej. Dotychczas podjęto działania związane z przygotowaniem projektów następujących przepisów:

- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie warunków i wykonywania zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i grup etnicznych,*
- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie sposobu podziału środków na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli,*

określenia form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych z tych środków oraz szczegółowych kryteriów i trybu ich przyznawania,

- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i trybu tworzenia, przekształcania i likwidowania oraz organizacji i sposobu działania placówek doskonalenia nauczycieli*
- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych,*
- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego.*
- *rozporządzenia Rady Ministrów zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków, form, trybu przyznawania i wypłacania oraz wysokości pomocy materialnej dla uczniów.*

Projekty powyższych rozporządzeń przesłano do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji z organizacjami mniejszości narodowych.

Jednym z przedsięwzięć, mających służyć poprawie sytuacji oświaty mniejszości narodowych, było powołanie w 2001 r., w ramach Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych, Podzespołu do Spraw Edukacji Mniejszości Narodowych. W jego pracach, podobnie jak w posiedzeniach Zespołu, uczestniczą przedstawiciele organizacji mniejszości narodowych i etnicznych, w tym także – litewskiej. Dwa posiedzenia Podzespołu w całości poświęcone zostały przygotowaniu *Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce*. Odbyły się one w dniach 24-25 maja 2001 r. na terenie powiatu sejneńskiego oraz 3 grudnia 2001 r. w Warszawie. Ponadto dwa spotkania poświęcono problemom edukacyjnym wspólnym dla wszystkich, w tym także litewskiej, mniejszości narodowych.

Podczas wszystkich wyżej wspomnianych posiedzeń omawiano m.in. kwestię sieci szkół litewskich. Zgodnie z sugestiami przedstawicieli organizacji mniejszości narodowych podjęto działania zmierzające do zwiększenia wysokości udziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego.

Kilkakrotnie poruszano problem inwestycji oświatowych dla szkół mniejszości narodowych, w tym pomieszczeń dla szkół litewskich. Efektem XIV posiedzenia Międzyresortowego Zespołu ds. Mniejszości Narodowych, poświęconego finansowaniu

inwestycji mniejszości narodowych była m.in. propozycja umieszczenia w budżecie państwa na rok 2002 rezerwy celowej na inwestycje edukacyjne. Jedną z najważniejszych inwestycji przewidzianych do realizacji, pod warunkiem ustanowienia tej rezerwy, jest budowa pomieszczenia dla Liceum Ogólnokształcącego w Puńsku.

Problemom mniejszości litewskiej w Polsce w całości poświęcone zostało XVIII posiedzenie Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych, które odbyło się w dniu 27 września 2001 r. Najwięcej uwagi poświęcono w jego trakcie sprawom oświaty.

IV. Propozycje rozwiązań

1. Sieć szkolna

Strategicznym celem konstruowania sieci szkół mniejszości litewskiej w Polsce jest takie ich usytuowanie, aby każde dziecko należące do mniejszości litewskiej mogło pobierać w szkołach publicznych naukę w swoim języku ojczystym, lub uczyć się tego języka. Założenie to oznacza, że zmiana sieci szkolnej powinna być tak konstruowana, aby nie utrudniać dzieciom nauki języka, bądź w języku ojczystym. Realizacja tego założenia wymaga odpowiedniego finansowania oświaty, udziału przy ustalaniu sieci szkolnej wszystkich zainteresowanych podmiotów, a także utworzenia niezbędnej infrastruktury oświatowej.

a) Finansowanie oświaty

Opracowany w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu projekt rozporządzenia w *sprawie zasad podziału części oświatowej subwencji ogólnej* posłuży do wstępnego naliczenia subwencji oświatowych dla szkół z językiem litewskim, z uwzględnieniem 20% lub 50% współczynników preferencyjnych, w zależności od liczby uczniów w szkole. Władze gminy Puńsk zaproponowały, aby - od roku 2003 - 50 procentowym współczynnikiem preferencyjnym objąć szkoły, w których liczba uczniów w klasach nie przekracza 17. MENiS rozważy taką możliwość. W okresie przejściowym (do czasu zakończenia procesu wprowadzania nowych zasad finansowania oraz ustalenia nowej sieci szkolnej) istniałaby możliwość wykorzystania 1% rezerwy MENiS dla uzupełnienia braków finansowych szkół mniejszości litewskiej. Nadzór nad wyliczeniami sprawowałby Podlaski Kurator Oświaty.

Bez względu na to, jak zmieniają się - w wyniku prac nad nowymi ustawami - zasady finansowania oświaty w przyszłym roku budżetowym, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu będzie podejmować działania mające na celu utrzymanie rekompensaty wyższych kosztów bieżących utrzymania szkół z nauczaniem języków mniejszości narodowych, ze szczególnym uwzględnieniem małych szkół.

b) Reorganizacja sieci szkolnej

Wnioski wynikające z analizy sieci szkolnej, tendencji demograficznych oraz zasad finansowania oświaty wskazują na konieczność reorganizacji sieci szkolnej, w szczególności w gminie Sejny. Reorganizacja sieci placówek szkolnych powinna mieć na celu przede wszystkim doprowadzenie do ich koncentracji w mieście Sejny.

Nowy kształt sieci szkolnej powinien być wynikiem wspólnych ustaleń władz samorządowych, organizacji mniejszości litewskiej i przedstawicieli rodziców; przy współdziałaniu Podlaskiego Kuratora Oświaty, przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu oraz Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych.

Ustalenia powinny dotyczyć:

- lokalizacji szkół (zespołów szkół),
- siedziby (obiektu) - w przypadku, gdyby organ prowadzący użytkował mienie nie będące jego własnością może zachodzić konieczność zawarcia porozumienia w tej sprawie między użytkownikami i właścicielami,
- formy organizacji nauczania języka,
- liczby uczniów,
- kadry nauczycielskiej,
- sposobu finansowania (może zachodzić konieczność zawarcia porozumienia w tej sprawie między różnymi organami prowadzącymi).

Koordynatorem powyższych działań powinien być Podlaski Kurator Oświaty, który przygotuje informacje w sprawie powyższych ustaleń w terminie do 28 lutego 2002 r.

c) Pomieszczenia dla liceum w Puńsku oraz szkoły podstawowej i gimnazjum w Sejnach

Władze gminy Puńsk w porozumieniu z władzami powiatu sejneńskiego i Stowarzyszeniem Nauczycieli Litwinów w Polsce powinny przygotować i przekazać Ministerstwu Edukacji Narodowej i Sportu (za pośrednictwem Kuratora Oświaty), w terminie do 30 kwietnia 2002 r., preliminarz kosztów budowy lub adaptacji obiektu dla potrzeb liceum w Puńsku.

Fundacja „Seina” podjęła działania zmierzające do utworzenia w Sejnach gimnazjum z litewskim językiem nauczania od roku szkolnego 2002/2003. W dalszej kolejności Fundacja „Seina”, w porozumieniu z władzami samorządowymi, podejmie działania zmierzające do utworzenia w Sejnach szkoły podstawowej z litewskim językiem nauczania. Umieszczenie w Sejnach szkoły podstawowej i gimnazjum dla dzieci z terenu miasta i gminy Sejny wymaga zawarcia stosownych porozumień między właściwymi podmiotami.

Władze województwa podlaskiego (samorządowe i rządowe), przy współudziale Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, powinny podjąć działania na rzecz uzyskania środków finansowych na powyższe cele, w zależności od możliwości wynikających z budżetu.

Pozyskanie środków z rezerwy celowej budżetu Państwa będzie wymagać wsparcia, ze strony Komisji Mniejszości Narodowych Sejmu RP i Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych, projektu utworzenia takiej rezerwy.

2. Treść nauczania

Strategicznym celem jest jak najszybsze opracowanie dla szkół mniejszości litewskiej w Polsce wszystkich niezbędnych podręczników i programów. Realizacja tego celu wymaga ścisłego współdziałania, w przygotowaniu podręczników, programów nauczania i listy rzeczoznawców, ze strony organizacji mniejszości litewskiej, autorów, wydawców oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu.

a) Kontynuacja planów wydawniczych

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu - we współpracy ze Wspólnotą Litwinów w Polsce, reprezentującą Wydawnictwo „Aušra” i z innymi oficynami wydawniczymi - do

końca 2001 r. powinno ustalić ostateczną listę podręczników, zaplanowanych na 2002 r. dla szkół z językiem litewskim oraz oszacować łączną kwotę potrzebną do ich wydania.

Ministerstwo oczekuje zgłoszenia przez Wspólnotę Litwinów w Polsce listy podręczników zaplanowanych do wydania przez Wydawnictwo „Aušra” wraz z oszacowaniem kosztów ich wydania do dnia 31 grudnia 2001 r.

b) Dopuszczenie programów do użytku szkolnego

Realizacja nakreślonego w tym punkcie celu strategicznego wymaga, aby autorzy zgłoszonych programów w jak najkrótszym czasie przekazali Ministerstwu Edukacji Narodowej i Sportu stanowisko w sprawie otrzymanych od recenzentów uwag oraz przesłali do MENiS poprawione wersje programów.

W oparciu o otrzymany materiał Ministerstwo, we współpracy z Krajowym Ośrodkiem Rozwoju Programów Szkolnych, powinno sfinalizować działania w sprawie dopuszczenia zgłoszonych programów do użytku szkolnego.

c) Lista rzeczoznawców

Organizacje reprezentujące mniejszość litewską w Polsce - Wspólnota Litwinów i Stowarzyszenie Nauczycieli Litwinów w Polsce - powinny wypełnić do 31 grudnia 2001 r. (w oparciu o informacje dostępne na stronie internetowej MENiS <http://www.men.waw.pl>) formularze zgłoszeniowe kandydatów na rzeczoznawców w zakresie programów i podręczników, ze szczególnym uwzględnieniem rzeczoznawców w dziedzinie historii i geografii Litwy oraz problematyki wychowawczej, zgodnie z listą przekazaną przez Stowarzyszenie Nauczycieli Litwinów w Polsce i Wspólnotę Litwinów w Polsce, w dniu 11 grudnia 2001 r.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, po analizie wniosków pod względem formalnym, powinno umieścić proponowanych kandydatów na aktualizowanych listach rzeczoznawców.

3. Sprawdziany i egzaminy

W oparciu o opinię przekazaną 11 grudnia 2001 r. przez Wspólnotę Litwinów w Polsce i Stowarzyszenie Nauczycieli Litwinów w Polsce Podlaski Kurator Oświaty

zorganizuje w terminie do 28 lutego 2002 r. konferencję w sprawie języka w jakim odbywać się powinny sprawdziany po szkole podstawowej i egzaminy po gimnazjum. Wyniki konferencji posłużą władzom oświatowym do przeprowadzenia analizy możliwości realizacji tego postulatu pod kątem merytorycznym, logistycznym, kadrowym i finansowym.

4. Doradcy metodyczni języka litewskiego

Strategicznym celem jest zapewnienie kompetentnej opieki metodycznej dla wszystkich nauczycieli szkół mniejszości litewskiej. Realizacja tego celu wymaga, aby władze samorządowe powiatu sejneńskiego oraz gmin Puńsk i Sejny, w porozumieniu z Kuratorem Oświaty, podjęły działania zmierzające do zapewnienia ciągłości finansowania stanowiska doradcy metodycznego.

Strategia rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce
załącznik nr 1
Przepisy regulujące prawa oświatowe mniejszości narodowych w Polsce

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 2 kwietnia 1997 r.
(Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483)

Art. 35.

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.
2. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzygnięciu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

USTAWA

z dnia 7 września 1991 r.

o systemie oświaty.

(tekst jednolity: Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 z późn. zm.)

Art. 13.

1. Szkoła i placówka publiczna umożliwia uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury.
2. Na wniosek rodziców nauka, o której mowa w ust. 1, może być prowadzona:
 - 1) w osobnych grupach, oddziałach lub szkołach,
 - 2) w grupach, oddziałach lub szkołach - z dodatkową nauką języka oraz własnej historii i kultury,
 - 3) w międzyszkolnych zespołach nauczania.
3. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób wykonywania przez szkoły i placówki zadań, o których mowa w ust. 1 i 2, w szczególności minimalną liczbę uczniów, dla których organizuje się poszczególne formy nauczania wymienione w ust. 2.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

z dnia 24 marca 1992 r.

w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych.

(Dz. U. z 1992 r. Nr 34, poz. 150)

Na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U.

Nr 95, poz. 425 i z 1992 r. Nr 26, poz. 113) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Przedszkola i szkoły publiczne zapewniają uczniom warunki umożliwiające podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej oraz własnej historii i kultury.

2. Warunki, o których mowa w ust. 1, stwarzane są w toku powszechnie dostępnych zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.

§ 2. Nadzór nad prawidłową realizacją praw oświatowych uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych, zwanych dalej "mniejszościami", sprawuje kurator oświaty.

§ 3. 1. Nauka języka ojczystego mniejszości oraz inne zajęcia, o których mowa w § 1 ust. 2, są organizowane na zasadzie dobrowolności. Organizuje je dyrektor szkoły (przedszkola) na pisemny wniosek rodziców lub prawnych opiekunów dzieci. W przypadku młodzieży ze szkół ponadpodstawowych deklaracje wyrażające wolę korzystania z nauki w szkole, o której mowa w § 4, mogą składać sami uczniowie.

2. Zgłoszenie na naukę języka ojczystego mniejszości przyjmuje dyrektor szkoły przy zapisie dziecka do szkoły (przedszkola) lub w okresie przygotowania nowego roku szkolnego, a więc w kwietniu i maju każdego roku. Zgłoszenie to jest ważne do czasu ukończenia szkoły (przedszkola). W zgłoszeniu należy określić formę nauczania zgodną z § 4.

§ 4. 1. Nauczanie języka ojczystego określonej mniejszości może być prowadzone:

- 1) w przedszkolach i szkołach z ojczystym językiem nauczania,
- 2) w przedszkolach i szkołach dwujęzycznych,
- 3) w szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego mniejszości,
- 4) w międzyszkolnych zespołach nauczania języka ojczystego mniejszości.

2. Szkoły (przedszkola) dla mniejszości są organizowane i finansowane na podstawie przepisów dotyczących przedszkoli i szkół publicznych odpowiedniego typu, z uwzględnieniem przepisów § 6.

3. Szkoła podstawowa z ojczystym językiem nauczania mniejszości może być bezobwodowa, jeśli posiada internat lub organizuje dowożenie uczniów.

§ 5. 1. Przez "szkołę z ojczystym językiem nauczania" rozumie się szkołę prowadzącą nauczanie w języku danej mniejszości, z wyjątkiem nauczania języka i literatury polskiej oraz historii.

2. W przedszkolu z ojczystym językiem nauczania zajęcia są prowadzone wyłącznie w języku ojczystym danej mniejszości.

3. W oddziałach dla dzieci sześcioletnich wprowadza się język polski w wymiarze 4 godzin tygodniowo.

4. Przez "szkołę dwujęzyczną" rozumie się szkołę (przedszkole) prowadzącą nauczanie w dwóch równoważnych językach, którymi w tym przypadku są: język polski i język ojczysty mniejszości.

5. Przez "szkołę z dodatkową nauką języka ojczystego" rozumie się szkołę prowadzącą nauczanie wszystkich przedmiotów w języku polskim, z wyjątkiem przedmiotu dodatkowego, którym jest język ojczysty danej mniejszości.

§ 6. Klasa (oddział), w której nauczanie odbywa się w języku ojczystym mniejszości, może być zorganizowana wówczas, gdy na naukę w tej klasie (oddziale) zgłosi się co najmniej 7 uczniów w szkole podstawowej i 14 w szkole ponadpodstawowej.

§ 7. 1. W przypadku gdy liczba uczniów zgłoszonych jest mniejsza niż ustalona w § 6, nauczanie w języku mniejszości organizuje się w grupach międzyoddziałowych lub międzyklasowych, przy czym:

- 1) grupa międzyoddziałowa, tj. utworzona z uczniów różnych oddziałów tej samej klasy (np. IIIa i IIIb), nie może liczyć mniej niż 7 uczniów,
- 2) grupa międzyklasowa, tj. utworzona z uczniów różnych klas (np. II i III), pracuje na zasadach stosowanych w klasach łączonych i nie powinna liczyć mniej niż 3 i więcej niż 14 uczniów,
- 3) jeśli na naukę języka ojczystego mniejszości zgłosi się 1 uczeń w klasie, może on uczyć się tego języka w grupie dwujęzycznej lub międzyklasowej.

2. Jeśli w szkole nie ma możliwości zorganizowania nauczania języka ojczystego mniejszości z powodu zbyt małej liczby zgłoszonych uczniów lub z braku nauczyciela, dyrektor szkoły przekazuje listę uczniów zgłoszonych na naukę tego języka organowi prowadzącemu szkołę publiczną, który, uwzględniając możliwości komunikacyjne, organizuje międzyszkolne zespoły nauczania języka ojczystego. Liczba uczniów w zespole międzyszkolnym nie może być mniejsza niż 3 i większa niż 20.

§ 8. 1. W szkołach z ojczystym językiem nauczania obowiązują plany nauczania, określone w przepisach o ramowych planach nauczania, oraz minimum programowe z języka ojczystego.

2. W szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego oraz w międzyszkolnych zespołach nauczania obowiązujący tygodniowy wymiar godzin przeznaczonych na naukę tego języka wynosi 3 godziny.

3. W wyjątkowo uzasadnionych przypadkach zezwala się organom prowadzącym szkołę na zwiększenie liczby godzin przeznaczonych na nauczanie języka ojczystego mniejszości.

§ 9. Nauczanie języka, historii i geografii kraju mniejszości w szkołach z ojczystym językiem nauczania odbywa się na podstawie programów dopuszczonych do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej.

§ 10. W szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego i w szkołach dwujęzycznych wprowadza się elementy historii i geografii kraju, z którego wywodzi się dana mniejszość, w ramach obowiązującego wymiaru czasu, przeznaczonego na realizację programu tych przedmiotów. Dobór zagadnień poszerzających treści programowe pozostawia się do decyzji rady pedagogicznej.

§ 11. Dyrektor szkoły może, w miarę możliwości lokalowych, finansowych i kadrowych, organizować inne formy zajęć umożliwiające podtrzymywanie tradycji i kultury mniejszości oraz naukę języka ojczystego lub dialektu w ramach przyznaných środków budżetowych.

§ 12. Proces wychowawczy w szkołach dla mniejszości oraz nauczanie przedmiotów humanistycznych powinny służyć poszanowaniu polskiego i światowego dziedzictwa kulturowego oraz podtrzymywaniu tradycji i kultury regionalnej.

§ 13. 1. Na wniosek rodziców uczniowie narodowości niepolskiej pobierający naukę języka ojczystego mogą być zwolnieni z nauki innego, obowiązującego języka obcego.

2. Uczniowie narodowości polskiej uczęszczający do szkół, które organizują nauczanie języka ojczystego określonej mniejszości, mogą - na wniosek rodziców - uczyć się tego języka jako obowiązkowego języka obcego.

3. Zgłoszenie ucznia na naukę języka ojczystego mniejszości w szkole lub w zespole międzyszkolnym jest równoznaczne z zaliczeniem tego języka do przedmiotów obowiązkowych dla tego ucznia, ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z regulaminu oceniania, klasyfikowania i promowania, a w odniesieniu do uczniów szkół średnich - także z regulaminu egzaminu dojrzałości.

§ 14. W szkołach z ojczystym językiem nauczania mniejszości świadectwa szkolne wystawia się w języku polskim i w języku danej mniejszości.

§ 15. Absolwenci szkół z ojczystym językiem nauczania mniejszości mają dostęp do szkół polskich wyższego szczebla.

§ 16. W wykonywaniu zadań, o których mowa w § 1 ust. 1, organy prowadzące szkoły (przedszkola) oraz dyrektorzy tych placówek współdziałają z terenowymi ogniwami organizacji społeczno-kulturalnych mniejszości.

§ 17. Nauczanie religii, o którym mowa w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, regulują odrębne przepisy, dotyczące organizowania nauczania religii w szkołach.

§ 18. Traci moc zarządzenie nr 67 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie organizowania nauki języka ojczystego dla dzieci i młodzieży narodowości niepolskiej w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących (Dz.Urz. MEN Nr 11, poz. 69).

§ 19. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych

z dnia 1 lutego 1995 roku

Art. 12.

1. Strony podejmą, tam gdzie jest to właściwe, środki w zakresie oświaty i badań naukowych, w celu szerzenia wiedzy o kulturze, historii, języku i religii ich mniejszości narodowych oraz większości ludności.
2. W związku z tym, Strony, między innymi, zapewniają odpowiednie możliwości kształcenia nauczycieli i dostępu do podręczników oraz ułatwią kontakty pomiędzy uczniami a nauczycielami z różnych środowisk.
3. Strony zobowiązują się popierać równy dostęp osób należących do mniejszości narodowych do oświaty na wszystkich poziomach.

Art. 13.

1. W ramach swoich systemów oświatowych Strony uznają prawo osób należących do mniejszości narodowej do zakładania i prowadzenia ich własnych, prywatnych instytucji oświatowych i szkoleniowych.
2. Wykonywanie tego prawa nie pociąga za sobą żadnych zobowiązań finansowych Stron.

Art. 14.

1. Strony zobowiązują się uznać prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do nauki jego/jej języka mniejszości.
2. W rejonach zamieszkałych tradycyjnie lub przez znaczącą liczbę osób należących do mniejszości narodowych, o ile jest na to wystarczające zapotrzebowanie, Strony będą starać się zapewnić, na tyle, na ile to możliwe, w ramach swoich systemów oświatowych, osobom należącym do tych mniejszości, odpowiednie możliwości uczenia się języka mniejszości lub nauki w tym języku.
3. Ustęp 2. Niniejszego artykułu będzie realizowany bez uszczerbku dla nauki języka oficjalnego lub nauczania w tym języku.

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy

z dnia 26 kwietnia 1994 r.

(Dz.U. 1995 r. Nr 15, poz. 71)

Art. 13.

1. Układające się Strony zobowiązują się do poszanowania międzynarodowych zasad i standardów dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych, w szczególności zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowych paktach praw człowieka, w odpowiednich dokumentach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także w Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, wraz z protokołami dodatkowymi, przyjętymi przez obie strony.
2. Osoby należące do mniejszości polskiej w Republice Litewskiej, czyli osoby posiadające obywatelstwo litewskie, które są polskiego pochodzenia albo przyznają się do narodowości, kultury lub tradycji polskiej oraz uznają język polski za swój język ojczysty, a także osoby należące do mniejszości litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej, czyli osoby posiadające obywatelstwo polskie, które są litewskiego pochodzenia albo przyznają się do narodowości, kultury lub tradycji litewskiej oraz uznają język litewski za swój język ojczysty, mają prawo indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej tożsamości narodowej, kulturowej, językowej i religijnej, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i przy zachowaniu pełnej równości wobec prawa.
3. Strony potwierdzają, że przynależność do mniejszości narodowej jest sprawą indywidualnego wyboru dokonywanego przez osobę i że nie mogą z tego wynikać dla niej żadne negatywne następstwa. Nikt nie może być zmuszony do udowodnienia swej narodowości ani do jej wyrzeczenia się.

Art. 14.

Układające się Strony oświadczają, że osoby wymienione w artykule 13 ustęp 2 mają w szczególności prawo do:

- swobodnego posługiwania się językiem mniejszości narodowej w życiu prywatnym i publicznie,
- dostępu do informacji w tym języku, jej rozpowszechniania i wymiany oraz posiadania własnych środków masowego przekazu,
- uczenia się języka swojej mniejszości narodowej i pobierania nauki w tym języku,
- zgodnego z prawem krajowym zakładania i utrzymywania własnych instytucji, organizacji lub stowarzyszeń, w szczególności kulturalnych, religijnych i oświatowych, w tym szkół wszystkich szczebli, które mogą się ubiegać o dobrowolne wkłady finansowe i inne, z kraju i z zagranicy, jak również o pomoc publiczną, oraz uczestniczenia w międzynarodowych organizacjach pozarządowych,
- wyznawania i praktykowania swojej religii, w tym nabywania, posiadania i wykorzystywania materiałów religijnych oraz prowadzenia oświatowej działalności religijnej w języku mniejszości narodowej,
- ustanawiania i utrzymywania nie zakłóconych kontaktów między sobą w obrębie swego kraju, jak również kontaktów poprzez granicę z obywatelami innych państw, z którymi łączy ich wspólne pochodzenie narodowe,
- używania swych imion i nazwisk w brzmieniu języka mniejszości narodowej; szczegółowe regulacje dotyczące pisowni imion i nazwisk zostaną określone w odrębnej umowie,
- uczestniczenia w życiu publicznym bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli na szczeblu władz państwowych i lokalnych oraz dopuszczenia do służby publicznej na równi z innymi obywatelami.

Art. 15.

Układające się Strony będą na swych terytoriach chroniły tożsamość narodową, kulturową, językową i religijną osób wymienionych w artykule 13 ustęp 2 oraz tworzyły warunki jej rozwijania.

Strony w szczególności:

- rozważą dopuszczenie używania języków mniejszości narodowych przed swymi urzędami, szczególnie zaś w tych jednostkach administracyjno-terytorialnych, w których dużą część ludności stanowi mniejszość narodowa,
- zapewnią mniejszościom narodowym dostęp do publicznych środków masowego przekazu,
- zapewnią odpowiednie możliwości nauczania języka mniejszości narodowej i pobierania nauki w tym języku w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich,
- będą podejmować niezbędne środki dotyczące ochrony tożsamości mniejszości narodowej po należytej konsultacji, łącznie z kontaktami z organizacjami lub stowarzyszeniami grup wymienionych w artykule 13 ustęp 2,
- będą uwzględniać historię i kulturę grup wymienionych w artykule 13 ustęp 2 w związku z nauczaniem historii i kultury w placówkach oświatowych,
- powstrzymają się od jakichkolwiek działań mogących doprowadzić do asymilacji członków mniejszości narodowej wbrew ich woli oraz zgodnie ze standardami międzynarodowymi powstrzymają się od działań, które prowadziłyby do zmian narodowościowych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości narodowe.

Art. 16.

1. Żadne z postanowień przewidzianych w artykule 14 nie może być interpretowane jako

dające prawo do prowadzenia jakiejkolwiek działalności lub dokonania jakichkolwiek działań sprzecznych z Kartą Narodów Zjednoczonych, zasadami prawa międzynarodowego, szczególnie z zasadą poszanowania integralności terytorialnej państwa oraz dokumentami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

2. Każda osoba należąca do mniejszości narodowej polskiej w Republice Litewskiej oraz litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej powinna być jak każdy obywatel lojalna wobec państwa swego zamieszkania, kierując się obowiązkami wynikającymi z ustawodawstwa tego państwa.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty

z dnia 17 grudnia 1998 r.

Art. 9.

Umawiające się Strony stworzą osobą należącym do mniejszości polskiej w Republice Litewskiej i osobom należącym do mniejszości litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej warunki sprzyjające zachowaniu, rozwojowi i wyrażaniu ich tożsamości narodowej, religijnej i językowej.

W tym celu każda z Umawiających się Stron będzie na swoim terytorium państwowym wspierać działalność instytucji oświatowych i kulturalnych oraz organizacji społecznych mniejszości narodowych, a także będzie sprzyjać zachowaniu ich więzi kulturowych z rodakami zamieszkującymi na terytorium państwowym drugiej strony.

Umawiające się Strony, każda na swoim terytorium państwowym, zapewnią wyżej wymienionym osobom dostęp do publicznych środków masowego przekazu, a także na zasadach dobrowolności, dostęp do oświaty w języku ojczystym na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim.

Umawiające się Strony zapewnią kształcenie i doskonalenie kadr nauczycielskich dla szkół mniejszości, możliwość zatrudnienia w szkołach mniejszości nauczycieli, skierowanych przez drugą Stronę, możliwość upowszechniania znajomości języka ojczystego, historii, geografii i kultury ojczystej i podnoszenia poziomu ich nauczania. Umawiające się Strony będą współpracować w zakresie przygotowywania programów nauczania oraz podręczników do nauki języka i literatury polskiej, historii i geografii Polski dla szkół, podstawowych i średnich z polskim językiem nauczania na Litwie, a także programów nauczania oraz podręczników do nauki języka i literatury litewskiej, historii i geografii Litwy dla szkół podstawowych i średnich z litewskim językiem nauczania w Polsce.

**Porozumienie między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej
a Ministerstwem Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej**

w dziedzinie oświaty i szkolnictwa wyższego

z dnia 21 lutego 1992 r.

Ministerstwo Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministerstwo Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej zwane dalej "stronami",

opierając się na najlepszych tradycjach dobrosąsiedztwa państwa polskiego i litewskiego i dążąc do dalszego głębszego zrozumienia wzajemnego oraz rozwijając współpracę opartą na obustronnym szacunku, na zasadach nieingerencji w sprawy oświaty i szkolnictwa wyższego drugiej strony,

będąc przekonane o tym, że trudne i niejednoznaczne a niekiedy i dramatyczne dziedzictwo historyczne, które przypadło w udziale narodowi polskiemu i litewskiemu, nie powinno przeszkadzać obustronnie korzystnej i równoprawnej współpracy,

uważając, że współpraca Polski i Litwy w dziedzinie oświaty i szkolnictwa wyższego ma duże znaczenie w umacnianiu przyjaźni narodów polskiego i litewskiego oraz wzbogaca ich kulturę,

przyjmując założenie, że oświata i szkolnictwo wyższe mniejszości narodowych są integralnymi częściami systemów edukacji obu stron i regulowane są zgodnie z prawem każdej strony,

zawierają niniejsze porozumienie.

Art. 1.

Strony w zakresie swych pełnomocnictw i możliwości oraz działając zgodnie z ustawami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej, będą rozszerzały współpracę w dziedzinie oświaty, obejmującą różne formy i szczeble kształcenia dzieci i młodzieży oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Strony w miarę swych sił i możliwości będą dokładały wszelkich starań, aby dzieciom mniejszości litewskiej zamieszkałym w Polsce i dzieciom mniejszości polskiej zamieszkałym na Litwie były stworzone możliwości otrzymania wykształcenia w języku ojczystym, poznania kultury, tradycji oraz historii swego narodu, zarazem opanowania języka państwowego kraju zamieszkania, poznania jego kultury i historii oraz stania się jego pełnoprawnymi i lojalnymi obywatelami.

Strony - w trybie przewidzianym w swoim prawie - nadawać będą niepublicznym szkołom podstawowym i średnim, w których nauczanie prowadzi się w języku polskim na Litwie i w języku litewskim w Polsce, prawo wydawania świadectw. Dokumenty ukończenia szkoły będą miały taką samą moc jak i dokumenty szkół publicznych, jeżeli poziom kształcenia w szkołach niepublicznych spełnia wymogi odpowiadające państwowym standardowym wykształcenia.

Strony rozpatrzą sprawę kształcenie w języku polskim w szkołach wyższych na Litwie oraz w języku litewskim w szkołach wyższych w Polsce.

Art. 4.

4. Zgodnie ze swoim prawem strony będą udzielały sobie wzajemnej pomocy w organizacji pracy szkół podstawowych i średnich, w których prowadzi się nauczanie w języku polskim na Litwie i w języku litewskim w Polsce. Pomoc ta dotyczyć będzie w szczególności wymiany uczniów i nauczycieli tych szkół, a także pozwoli korzystać ze wspólnie przygotowanych i w ustalonym trybie aprobowanych przez strony podręczników.

Program współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministrem Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej na lata 1998-2001

z dnia 16 listopada 1998 r.

Art. 1.

Strony będą wzajemnie wymieniać informacje dotyczące systemów edukacji swego kraju, planów ich rozwoju i kierunków reformowania oraz aktów normatywnych w dziedzinie oświaty.

Art. 2.

Strony będą popierały bezpośrednią współpracę między szkołami wszystkich szczebli, w szczególności w rejonach przygranicznych. Współpracę tę będą koordynowały terenowe organy oświaty. Warunki wymiany będą każdorazowo uzgadniane przez partnerów.

Art. 3.

Strony, w miarę możliwości, będą udzielały metodycznej pomocy znajdującym się na terytorium drugiego państwa szkołom i przedszkolom, w którym prowadzone jest nauczanie języka i w języku drugiej Strony.

Art. 4.

Strony będą współpracowały w dziedzinie opracowania podręczników o programów nauczania języka i literatury polskiej, historii o geografii Polski dla szkół z polskim językiem nauczania na Litwie, a także podręczników i programów nauczania języka i literatury litewskiej, historii o geografii Litwy dla szkół z Litewskim językiem nauczania w Polsce.

Art. 6.

1. Strony będą kontynuować organizowanie w obu krajach kursów doskonalenia nauczycieli języka ojczystego - języka polskiego w szkołach Litwy i języka litewskiego w szkołach Polski. Strony będą uznawały podnoszone tą drogą kwalifikacje.

2. Strony co roku będą uzgadniały jakich przedmiotów nauczyciele będą wysyłani i przyjmowani na kursy doskonalenia zawodowego w obu krajach.

Art. 15.

Dwustronna Komisja do badania problemów nauczania historii rozszerzy swoje prace o problematykę z zakresu geografii i literatury. W tym celu Strony włączą do składu polskiej i litewskiej części Komisji ekspertów z tych dziedzin.

Posiedzenia Komisji będą odbywały się zgodnie z Protokołem Ministerstwa Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwa Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej podpisanym w dniu 21 lutego 1992 roku w Wilnie.

załącznik nr 2

SZKOŁY PODSTAWOWE Z OJCZYSTYM JĘZYKIEM NAUCZANIA (WYKŁADOWYM) LITEWSKIM

W ROKU SZKOLNYM 2001/2002

(wszystkie poziomy nauczania)

Lp.	Szkoła	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów pochodzenia litewskiego	Liczba uczniów w klasach						
				0	I	II	III	IV	V	VI
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
GMINA PUŃSK										
1.	Szkoła Podstawowa w Nowinikach 16-515 Puńsk	48	48	9	3	3	9	9	8	7
2.	Szkoła Podstawowa w Przystawańcach 16-502 Krasnowo	10	10	2	4	2	2	---	---	---
3.	Szkoła Podstawowa W Widugierach 16-502 Krasnowo	22	22	4	5	3	3	5	---	2
4.	Szkoła Podstawowa W Wojtokiemiach 16-515 Puńsk	10	10	4	2	4	4	---	---	---
R A Z E M		90	90	19	14	12	18	14	8	9

Szkoły Podstawowe w Przystawańcach i Wojtokiemiach są szkołami o strukturze klas 0-III

SZKOŁY PODSTAWOWE
Z ODDZIAŁAMI Z OJCZYSTYM JĘZYKIEM NAUCZANIA MNIejszości LITEWSKIEJ
W ROKU SZKOLNYM 2001/2002

(wszystkie poziomy nauczania)

Lp.	Szkoła	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów w ciągu litewskim	Liczba uczniów w klasach					
				I	II	III	IV	V	VI
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GMINA PUŃSK									
1.	Szkoła Podstawowa w Puńsku ul. 11 Marca 6 16-515 Puńsk	291	230	43	30	29	46	39	43
GMINA SEJNY									
2.	Szkoła Podstawowa w Krasnowie 16-502 Krasnowo	56	14	---	6	---	2	2	4
3.	Szkoła Podstawowa w Krasnogrudzie 16-500 Sejny	46	18	3	4	2	4	3	2
R A Z E M		393	262						

SZKOŁY PODSTAWOWE Z DODATKOWĄ NAUKĄ JĘZYKA LITEWSKIEGO

W ROKU SZKOLNYM 2001/2002

(wszystkie poziomy nauczania)

Lp.	Szkoła	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów pochodzenia litewskiego	Liczba uczniów w klasach							Liczba godzin j. litewskiego
				0	I	II	III	IV	V	VI	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
GMINA PUŃSK											
1.	Szkoła Podstawowa w Łumbiach SF w Klejwach 16-500 Sejny	46	17	---	---	3	---	8	6	---	Nauczanie zintegrowane + 4 godz.
2.	Szkoła Podstawowa w Ogrodnikach 16-505 Berzniki	39	12	---	---	---	---	4	8	---	5
GMINA SEJNY MIASTO											
3.	Szkoła Podstawowa nr 1 ul. A. Mickiewicza 36 16-500 Sejny	156	14	---	---	---	---	4	4	6	6
4.	Szkoła Podstawowa nr 2 ul. Wojska Polskiego 64 16-500 Sejny	491	17	---	4	5	3	3	---	2	9
R A Z E M		732	60								

**GIMNAZJA, SZKOŁY PONADPODSTAWOWE Z LITEWSKIM JĘZYKIEM
WYKŁADOWYM ORAZ ZESPOŁY MIĘDZYSZKOLNE JĘZYKA LITEWSKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2001/2002**

Lp.	Szkoła	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów uczących się języka litewskiego w ciągach litewskich
1	2	3	4
1.	Gimnazjum z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania ul. 11 Marca 16 16-515 Puńsk	195	158 + 20 ucz. z Gimnazjum nr 2 W Sejnach
2.	Gimnazjum nr 2 ul. Łąkowa 1 16-500 Sejny	191	38*
3.	Zespół Szkół Ogólnokształcących z Litewskim Językiem Nauczania (LO i LT) ul. 1 Maja 16 16-515 Puńsk	134	134
R A Z E M		520	300

* z ogólnej liczby uczniów uczących się języka litewskiego (37) – 22 uczniów to uczniowie I i II klasy; 20 z nich uczęszcza do Gimnazjum w Puńsku, dwoje uczniów nie uczęszcza ani do Gimnazjum nr 2 w Sejnach, ani do Gimnazjum w Puńsku; 16 uczniów to uczniowie klasy III – uczą się w Gimnazjum nr 2 w Sejnach.

W zespole międzyszkolnym przy Gimnazjum nr 6 w Suwałkach zgłosiło chęć nauki języka litewskiego 11 uczniów. Nauka odbywać się będzie w wymiarze 3 godzin tygodniowo.

W zespole międzyszkolnym przy Zespole Szkół nr 4 w Suwałkach języka litewskiego będzie uczyło się 10 uczniów w wymiarze 3 godzin tygodniowo.

załącznik nr 3

**Lista rzeczoznawców uprawnionych do recenzowania
w zakresie języka litewskiego**

1. prof. dr hab. Michał HASIUK

Rekomendacja: Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Adres do korespondencji: Osiedle Przyjaźni 11/88, 61-685 POZNAŃ

Telefon:

2. prof. dr hab. Axel HOLVOET

Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski

Adres do korespondencji: ul. Fasołowa 18a, 02-482 WARSZAWA

Telefon:

3. prof. dr hab. Mieczysław JACKIEWICZ

Rekomendacja: Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Adres do korespondencji: ul. Żołnierska 12 B m. 37, 10-559 OLSZTYN

Telefon: 27-67-93

4. mgr Małgorzata KASNER

Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski

Adres do korespondencji: ul. Promyka 3 m. 6, 01-604 WARSZAWA

Telefon: 39-67-56

5. mgr Kazys Jurgis LINKA

Rekomendacja: Wspólnota Litwinów w Polsce

Adres do korespondencji: ul. Apkasu g. 5-33, 20-42 WILNO – LITWA

Telefon: 76-91-88

6. dr Anna ROMAŃCZUK

Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski

Adres do korespondencji: ul. Krakowskie Przedmieście 26/28,
00-927 WARSZAWA

Telefon: 620-03-81 w. 869

7. mgr Algis UZDILA

Rekomendacja: Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Suwałkach

Adres do korespondencji: ul. 1 Maja 14a, 16-515 PUŃSK

Telefon: (087) 16-10-37